

De *Caerte* van de handboogschuttersgilde Sint-Sebastiaan te Donk, 1718

Rombout Nijssen

In 2005 werd in dit tijdschrift het reglement van de schuttersgilde van Onze-Lieve-Vrouw in Donk besproken¹. Die gilde werd in 1772 opgericht. Het initiatief voor de oprichting van de Onze-Lieve-Vrouwgilde ging uit van dertien schutters uit Donk, die hun ontwerpreglement ter goedkeuring voorlegden aan het stadsbestuur van Herk-de-Stad.

Hoewel de Sint-Sebastiaansgilde ouder is dan de Onze-Lieve-Vrouwgilde, is er over haar toch minder bekend. Eén van de registers uit het parochiearchief van Donk, dat in 2009 aan het Rijksarchief werd overgedragen, is het rekeningenregister van de Sint-Sebastiaansgilde voor de jaren 1778-1817². Het in perkament ingebonden register bevat de jaarrekeningen - overzichten van de inkomsten en uitgaven van de gilde gedurende één jaar - die de opeenvolgende schatbewaarders van de gilde jaarlijks aan de gildebroeders ter goedkeuring voorlegden. Het register werd in 1778 in gebruik genomen en op de eerste bladzijden werd een afschrift van het originele schuttersreglement ingeschreven. Het originele reglement was op perkament geschreven, zo leert een aantekening op een schutblad van het register, en werd in 1779 in de pastorie in bewaring gegeven. De huidige bewaarplaats van dat reglement op perkament is niet gekend. De versie in het rekeningenregister is voorlopig de enige gekende kopie. Zij werd in 1779 door Hubertus Raes, één van de beide gouverneurs van de gilde voor dat jaar, in het register ingeschreven.

Omdat dit het tweede schuttersreglement uit Donk is, ligt een vergelijking met het eerder uitgegeven, maar jongere reglement van de schutterij van Onze-Lieve-Vrouw, voor de hand. Naast het feit dat de in 1718 opgerichte schutterij van Sint-Sebastiaan met pijl en boog schoot, en de in 1772 opgerichte gilde van Onze-Lieve-Vrouw het geweer hanteerde, valt het op dat het reglement uit 1718 goedgekeurd werd namens de bisschop van Luik in de

¹ *De Caerte der guldebroeders van Onse Lieve Vrouw tot Donck, 1772*, in: *Limburg-Het Oude Land van Loon* 84, 2005, p. 325-338.

² Rijksarchief Hasselt, *Archief van de Sint-Sebastiaansgilde in Donk*, nr. 1.

Geheime Raad, en dat het reglement uit 1772 door het stadsbestuur van Herk-de-Stad goedgekeurd werd. Dat men zich uit Donk tot Herk-de-Stad wendde, hoeft niet te verwonderen, aangezien het dorp in het ancien régime deel uit maakte van Herk-de-Stad.

In 1718 was men na de goedkeuring van het schuttersreglement door het stadsbestuur, ook hogerop bevestiging van het reglement gaan vragen. Herk-de-Stad en de dorpen en gehuchten die er deel van uitmaakten, Donk, Oppem, Schakkebroek, Terbermen en Wijer, vormden samen één heerlijkheid die in het bezit was van de Luikse *Bisschoppelijke Tafel*. De *Bisschoppelijke Tafel* was het vorstelijk domein van de bisschoppen van Luik. Naast heerlijkheden maakten ook landerijen en andere opbrengstgoederen er deel van uit. De opbrengst van het domein werd aangewend om te voorzien in het inkomen voor de vorst en voor zijn medewerkers. Het bestuur van de heerlijkheden in het Luikse bisschoppelijke domein was, evenals het bestuur van het vorstendom Luik, toevertrouwd aan de *Geheime Raad*: de regeringsraad van de bisschoppen van Luik. Het was deze *Geheime Raad*, of *secreten raede*, zoals men dat in Donk zei, die het schuttersreglement op 31 oktober 1718 goedkeurde.

Wie de tekst van dit reglement uit 1718 leest, merkt in één oogopslag dat het schuttersreglement uit 1772 in grote mate schatplichtig is aan deze tekst. Het reglement van de gewerschutters uit 1772 is een bijna letterlijk afschrift van het reglement van de handboogschutters uit 1718.

De eerste drie artikels van beide reglementen gaan over de godsdienstigheid van de schuttersgezellen en over hun deelname aan kerkelijke plechtigheden. Leden van beide schutterijen moeten *die alde ende catholijcke Roomsche religie* belijden. Wie op dit punt *ter contrarie dede*, zou uit de gilde gezet worden (art. 1). Op sacramentsdag (de tiende dag na Pinksteren) moesten de schutters in groep in de sacramentsprocessie meegaan. Voor de gewerschutters zou in 1772 ook de deelname aan de processies in Donk op de feestdag van Onze-Lieve-Vrouw-Geboorte (8 september) en op kermisdag, en aan de processie in Herk-de-Stad op de zondag voor Onze-Lieve-Vrouw-Ten-Hemelopneming (15 augustus) verplicht worden. Wie om een wettige reden verstek moest laten gaan, moest het bestuur van de gilde daarvan op voorhand op de hoogte brengen. Waar afwezig blijven uit de verplichte processie voor de handboogschutters beboet werd met een pond was voor de kerk en één gulden voor de gildekas, kwamen de gewerschutters er met een pond was voor de kerk en de helft van dat bedrag, 10 stuivers, voor hun gildekas van af (art. 2).

De handboogschutters vierden hun patroonheilige op 20 januari, de feestdag van Sint-Sebastiaan. Die dag werd van hen verwacht dat zij samen met hun echtgenote ter kerke

gingen, om de mis bij te wonen en ten offer te gaan. Voor wie hier afwezig bleef was de handbooggilde dan weer toeschietelijker dan de gilde van de geweschutters. Naast een pond was betaalden de onwettig afwezigen twaalf stuivers aan de gildekas, terwijl dat later voor de geweschutters twee pond was voor de kerk en een gulden voor de gildekas zou zijn (art. 3).

Naast deze processies en erediensten werden de schutters van de Sint-Sebastiaansgilde ook verwacht op vier jaarlijkse bijeenkomsten van de voltallige gilde, op de feestdag van Onze-Lieve-Vrouw-Ten-Hemelopneming (15 augustus), op de feestdag van het heilig Sacrament, op de feestdag van Sint-Sebastiaan (20 januari) en op de schietdag die jaarlijks op de eerste zondag na *Sinksen* (Pinksteren) gehouden werd. Wie afwezig was betaalde niet alleen een boete van 10 stuivers, maar ook zijn aandeel in de kosten van de feestelijkheden, alsof hij er zelf aan deelgenomen had (art. 4).

De Sint-Sebastiaansgilde zou ten allen tijde 25 gildebroeders moeten tellen. Meer schutters werden niet toegelaten (art. 36). Nieuwelingen werden pas opgenomen nadat in een geheime stemming gebleken was dat geen enkele gildebroeder daar bezwaar tegen had (art. 11). Iedere gildebroeder betaalde jaarlijks zijn aandeel in de kosten van de gilde. Voor de Sint-Sebastiaansgilde begon het jaar met de schietdag op de eerste zondag na Pinksteren. Wie zich in de loop van het jaar bij de gilde aansloot werd geacht zijn aandeel in de kosten van dat hele jaar te betalen, tenzij hem dat *uijtt speciael gratie met gemeijn consent* kwijtscholden werd (art. 13). Het stond de gildebroeders ten allen tijde vrij de gilde weer te verlaten, indien zij tenminste een laatste bijdrage van 30 stuivers in de kas storten en voor het overige geen rekeningen van traktaties of verbruik hadden openstaan (art. 21).

Personen die geen lid waren van de gilde mochten bij haar bijeenkomsten aanwezig zijn als zij daarvoor door een van de gildebroeders uitgenodigd waren, en als zij door een bestuurder toegelaten waren. De broeder die zonder toelating van de bestuurders kameraden naar het schutterslokaal meebracht, verbeurde een kruik bier. Wie een buitenstaander uitnodigde bleef verantwoordelijk voor de betaling van zijn verbruik en eventuele andere kosten die hij zou veroorzaken (art. 17).

De Sint-Sebastiaansgilde had zoals de andere schuttersgilden een dubbele functie. Enerzijds waren haar activiteiten gericht op wat men vandaag een gezonde sportbeoefening zou noemen, gecombineerd met een *navergadering* waar het nodige bier vloeyde, maar anderzijds was de gilde ook één van de sociale netwerken in het dorp. Lidmaatschap betekende dat men bij een bepaalde groep ging horen. Belangrijke momenten in het leven waren de

gelegenheden bij uitstek om aan die saamenhorigheid uitdrukking te geven en het groepsgevoel te versterken. In het reglement blijkt dat uit de bepalingen over de traktatie bij een huwelijk of over het bijwonen van de uitvaartdienst van een overleden schutter of van zijn echtgenote. Een gildebroeder die trouwde moest zijn medebroeders op minstens een half aam bier trakteren, dat overigens van dezelfde kwaliteit moest zijn *als men voor 't selve jaer meest op der camer verteert sal hebben* (art. 12). Bij het overlijden van een gildebroeder of van de echtgenote van één van hen, waren alle gezellen er toe gehouden met hun echtgenote de uitvaartmis en de begrafenis bij te wonen, ten offer te gaan en te bidden voor de zielenrust van de overledene. Wie er onverhoopt toch niet bij zou kunnen zijn, moest dat een dag op voorhand aan de gouverneurs of aan de kamerbode melden en hen zijn bijdrage voor de offergang meegeven. Voorts zou de wettig afwezige gildebroeder de compagnie op een half aam bier moeten trakteren. Wie zonder kennisgeving van een lijkdienst wegbleef, betaalde als boete een pond was voor de parochiekerk en een gulden voor de gildekas (art. 10).

Op de bijeenkomsten mocht tussen één uur 's middags en acht uur 's avonds bier gedronken worden (art. 35). Blijkbaar mocht men zijn bier ook buiten het lokaal meenemen. Het reglement voorziet immers dat wie zijn pot of glas breekt in het lokaal of op de schietbaan - *tusschen de berghen* - tegen de volgende bijeenkomst twee andere potten of glazen moet meebrengen (art. 23).

Het schuttersspel is niet zonder gevaar en een ongeluk zit soms in een klein hoekje. Daarom verzekerde de vorst de leden van het Sint-Sebastiaansgilde dat zij niet vervolgd zouden worden voor ongelukken die zich op de schietplaats zouden voordoen, indien de gewone veiligheidsmaatregelen *van vast te roepen ende waerschauwen naer gewoonte voor den scheute* nageleefd waren. Daarnaast kregen de gildebroeders het privilege dat zij ook niet vervolgd zouden worden *van onnosel ongelucken oft hun eenige geschieden in henne kinderen deur waeter, vier oft diergelijcken* (art. 16). In die tijd, toen men in elk huis het eten bereidde op een open haard, en het drinkwater uit een diepe waterput gehaald werd, waren ongelukken met verbrande of verdronken kinderen helaas niet uitzonderlijk.

Het was de gewoonte om bij het schietspel een kleine geldsom in te zetten. Het reglement verbood de broeders tegen elkaar voor een inzet van meer dan een halve stuiver te spelen. In het spel tegen schutters van andere gilden hoefden de broeders hun goklust niet te temperen. Dan mochten zij *soo hoogh ende ledigh* inzetten *als sij met malcanderen sullen vereenighen* (art. 22).

Oprechte broederschap beleven door samen hun sport te beoefenen, door samen te feesten, en door elkaar bij te staan op zware momenten, dat was de doelstelling van de Sint-

Sebastiaansgilde. De opstellers van het reglement wilden geen misverstand laten bestaan over het feit dat de gilde geenszins als dekmantel mocht dienen voor *eenige oneerlijke dinghen, het waere door gulsicheijdt oft andersints*. Schuttersgilden kregen wel eens een reputatie als vereniging waar mannen elkaars gezelschap opzochten met andere bedoelingen dan gezonde sportbeoefening. Het feit dat zij de bijna naakt afgebeelde, gepijnigde Sint-Sebastiaan als patroonheilige kozen droeg daar aan bij. Wie echter dacht dat daar bij de gilde uit Donk begrip voor bestond, kon maar beter rekening houden met artikel 27 van het reglement: *onbehoorlijkheit der naturen, 't welck onbehoorlijk is te verhaelen*, zou door de gerechtsofficieren van de vorst vervolgd worden, en wie daar bij betrokken zou zijn moest ook nog twee pond was aan de kerk van Donk leveren (art. 27).

Het bier, het schuttersspel en de weddenschappen konden de gemoederen wel eens hoog doen oplopen. Het reglement besteedt twee uitgewerkte artikelen aan de aanpak van ruzies of vechtpartijen tussen schutters. In geval er ruzie uitbrak, dan konden de *koning*, de *deken* of één van de *gouverneurs*, of wanneer geen van hen ter plaatse was, kon elke gildebroeder *een silentium oft verswijghe tusschen die selve partijen gebieden*. Wie door drift gedreven het opgelegde stilzwijgen verbrak, keek tegen een boete van 30 stuivers aan. Herhaald overtreden van deze regel werd met 3 of 6 gulden hard bestraft (art. 14). Wie zich op de schutterskamer of op het schietveld echt tot vechten liet verleiden zou uit de broederschap gezet worden, nadat hij eerst een boete van minimaal 24 stuivers en zijn aandeel in de onkosten van de gilde voor het lopende jaar betaald zou hebben (art. 15).

Hoe de bestuurders van de gilde, de *deken* en de *gouverneurs*, gekozen of aangesteld zouden worden, wordt in het reglement niet verduidelijkt. Wellicht lag deze procedure zodanig voor de hand dat er op dit punt geen verduidelijking nodig was. Uit de rekeningen in het register blijkt dat de *gouverneurs* belast waren met het financieel beheer van de gilde. De bestuurders konden beroep doen op de diensten van een *camerbode*. Hij bracht de gezellen op de hoogte van de komende activiteiten en indien nodig herinnerde hij hen aan eventuele achterstallige betalingen (art. 8).

Eén van de taken van de bestuurders was het innen van de boetes, die leden omwille van het overtreden van de bepalingen in het reglement, opgelegd konden krijgen. Zij moesten er samen op toezien dat ieder zijn boetes betaalde, en anders zelf voor het bedrag van de boete, aangevuld met vijf stuivers, opdraaien (art. 5). En boetes waren er veel: wie een gildebroeder aanzette *boven sijn gelieven te drincken* betaalde drie stuivers aan de gildekas (art. 34). Wie niet tijdig zijn deel van de kosten betaalde (art. 7), wie boog of pijlen vergat (art. 9), of wie beslissingen die in de beslotenheid van de schutterskamer genomen werden, daarbuiten bekendmaakte (art. 25), wie een gildebroeder beledigde of wie vloekte (art. 31), moest vijf

stuivers in de gildegas storten. Het afleggen van *onbehoorlijke eeden ofte sweiren* bij het heilig Sacrament, werd met zes stuivers beboet (art. 33). Dezelfde straf wachtte de schutter die moedwillig zijn bierpot of drinkglas brak (art. 23). Op bijeenkomsten van de gilde mochten de schutters met elkaar geen handel drijven. Enkel pijlen of bogen mochten zij elkaar verkopen. De straf daarop werd betaald met een kruik bier, eventueel te vermeerderen met 10 stuivers voor wie zich ook na een waarschuwing niet aan deze regel wilde houden (art. 20). Wie zijn bijdrage in de kosten van de gilde niet binnen de vijftien dagen betaalde, zag zijn bijdrage vermeerderd met een boete van 12 stuivers (art. 29).

Zwaardere straffen waren voorzien voor gildebroeders die zich niet loyaal opstelden: wie een medebroeder voor het gerecht daagde voor een zaak die met de gilde te maken had (art. 18), wie zijn mes trok *'t sij door gramschap oft andersints* (art. 30), of een ander beledigde (art. 32) betaalde een boete van 20 stuivers en een half pond was voor de kerk (art. 18). Wie naar een ander schietspel trok dan datgene waarvan het bestuur beslist had dat er aan deelgenomen zou worden, werd ook met 20 stuivers beboet (art. 19). Handboogschutters die tegen een bevel van de *koning*, de deken of een andere bestuurder ingingen (art. 6), of die zich niet zouden schromen om *den eenen den anderen voor sijn aensicht te slaen* (art. 26) moesten op strafbedevaart naar Keulen. Wie zo een strafbedevaart opgelegd kreeg, moest als bewijs van het volbrengen van zijn straf uit Keulen een schriftelijk en gezegeld attest meebrengen en dat aan het bestuur van de gilde voorleggen. Men kon de strafbedevaart overigens ook afkopen door 20 stuivers of één gulden in de gildegas te storten (art. 6). In 1772 zou de strafbedevaart naar Keulen voor de geweschutters van Donk vervangen worden door een meer in verhouding tot de overtreding staande bedevaart naar Kortenbos, die afgekocht kon worden met 12 stuivers. Of in Donk *den eenen den anderen voor sijn aensicht te slaen* dan niet beschouwd werd als een vechterij zoals bedoeld in artikel 15 is nog niet geheel duidelijk.

Tekstuitgave

Copije der caerte der guldebroders van den ha[n]dtboge tot Donck, waer naer ijder schutter sijn moet reguleren, vergunt bij sijne ceurvorstelijke hoocheyt in sijnen secreten raede den 31 octobre 1718.

Ter eeren Godts almachtigh, seynder gebenedeyde moeder ende maget Maria ende des hooghweerdige martelaer St. Sebastiaen, protecteur ende beschermer ende patroon deser onser vergaderinge ende gulde, is tot toedoen, promotie ende ratificatie van scholtet ende

schepenen, gesworen ende raedt ons qua[r]tier Donck onder Wuestherck, versaempt ende ter goeder uren geerigeert ende opgesticht een gulde oft collegie van den eed. handboge, geloeft hebbende t samen peysibelijck ende minnelijck te conferceren ende communiceren naer ordonnantiën ende uijtwijsen deser naerbeschreven articulen.

- 1. Eerst ende voor al sullen alle guldebroeders gehalden sijn te professeren die alde ende catholijcke Roomsche religie, die te onderhouden ende naer te comen, soo wie ter contrarien dede sal als eenen mejneeder gedestitueert worden boven ende behalven correctie naer believen sijnder C. H.*
- 2. Ieder guldebroeder sal gehalden sijn op H. Sacramentsdagh in persoon in der processien te gaen op poene van een pondt wasch in der kercken ende eenen gulden voor die compagnie, ter waer dat hij niet en cunde compareren deur merckelijcken noodt, in welcken gevalle der selve gehouden sal sijn eenen anderen in sijn stede te stellen ende niettemin het selve bevorens aen coninck, deken oft raedtslieden te significeren.*
- 3. In januario op Sinte Sebastiaensdag sal yder camerageselle met syn huysvrauwe soo verre hij een heeft, in persoon ter missen ende ten offer comen, op poene van een pondt wasch in der kercken ende voor die compagnie xii stuijvers Brabants, ten waere uijt sufficiente redenen als redenen nootelijcke absentie buijten der jurisdictiën, in welcken gevalle sal hij sijnen offer met sijnder huysvrouwen gehalden sijn te seijnden ende daer van scheijn te doen op poene als boven.*
- 4. Ieder guldebroeder sal geastringeert sijn tot vier feestdaghen Onser Lieven Vrouwen Assumptionis, Venerabilis Sacramenti, Sebastiani ende den sch[i]etdagh, den welcken is op sondagh naer Sinxen, op poene van x stuijvers Brabants, niettemin sijn aenpaert van de costen op dien dagh geresen te betaelen.*
- 5. Die gouverneurs oft meesters gecosen sijnde, sullen allen poenen getrauwelijck naer hunnen eedt inbrenghen ende een ijgelijck sonder dissimulatie doen betalen, op poene van v stuijvers Brabants, niettemin deur sijne conniventie die selve penen te betaelen waer den deli[n]quant sal in gevallen sijn.*
- 6. Soe wie van onsen metbroeders sijn teghen coninck, deken ende meesters wederspan-nigh mackte oft rebelleerde, sal verbeuren soo dickwils alst geschiet eenen wegh tot Ceulen, ende siegel en brieven van de gesworen van die stadt voorschreven metbringen ende die selve aen die gouverneurs remonstreren oft deur moderatie daer voor betaelen xx stuijvers Brabants.*
- 7. Wat ordonnantiën van costen oft lasten der gulde aengaende, van den gedeputeerden geordonneert sijnde, en sullen die guldebroeders eenighsints contrariëren, dan sullen die selve hon submitteren ende gemaent sijnde tot betaelinghe hen aenpaert betaelen terstont oft ten minsten ten naesten sittdagh op poene van v stuijvers Brabants.*

8. *Den camerbode van den gedeputeerden, gesonden sijnde om ijeder guldebroeder van den geresen costen, oft daer eenighe waeren sijn aenpaert t insinueren ende hij ijemandt deur notoire negligentie vergaet te gebieden, sal voor soo menighen als hij vergeten heeft d'aenpaert van de costen betaelen, niettemin een poene van v stuijvers te verbeuren.*
9. *Ider guldebroeder sal sigh voorsien van boghe ende pijlen die sijn eijghen sijn op poene van v stuijvers Brabants ende soo dickwils hervonden sal woorden ijemandt daer inne faillant te sijn, sulle die meesters dens selven oft die selve sonder dissimulatie die pene voorschreven heijsschen.*
10. *Soo wanneer eenigh guldebroeder oft vrouwe quame aflijvigh te worden, sullen allen die camer gesellen met haeren huijsvrouwen op den dagh soo van den begraffenisse als van d'uijtvart met die vrinden van den aflijvighen ter kercken gaen ende ten offer ende voor die saeligheijt des aflijvighen bidden, op poene van een pondt wasch in der kercken, ende eenen gulden voor die compagnie, ten waere goede excuse als voor dien te significeren ende niettemin den offer te seijnden als boven des soo sullen die vrinden van den aflijvighen gehalden sijn den dagh van begraffenisse ende uijtvaert te insinueren aen die gouverneurs oft camerbode ten minsten eenen dagh te bevorens om sigh daer naer te reguleren ende der compagnien een half aem biers te geven.*
11. *Men sal niemant admitteren ten sij met gemeijn verdraghen aengescreven ende met heijmelijcke sitten oft suffragien ingekosen.*
12. *Soe wat guldebroeder sigh ten hauwelijck begaewe die sal sijnen metbroederen op sijnder bruijloftendagh gehauden sijn te geven een half aem sulcx biers als men voor 't selve jaer meest op der camer verteert sal hebben.*
13. *Soe wien geconsenteert sal woorden den eedt met ons guldebroeders als den vogel geschoten sijn sal, welck alteijtt geschieden sal op sondagh naer Sinxen, sal gehalden sijn allen oncosten der cameren van den vergeerdagh inclues tot datum sijnder opvaeringhe mede te helpen draghen, ten waer hem sulcx uijtt speciael gratie met gemeijn consent int geheel oft int deel quijtgescholden worde.*
14. *Soe wanneer men gewaer worde datter tusschen eenighe camer gesellen twiste opreysde oft ongenuchte, sullen coninck, deken, gouverneurs oft in hunder absentie een ijder der camer gesellen, om verschil te verhueden, een silentium oft verswijghe tusschen die selve parteyen moghen ende behooren te gebieden, welcken bevele sij gehoorsaen moeten wesen, ende van voorder querellen abstineren op poene van xxx stuijvers Brabants voor die eerste reijse, voor die tweede dobbel, voor die derde op ses guldens, welcke pene men sonder conniventie sal behooren ende moeten aen den delinquant deur ongehooorsaemheijt verhaelen.*
15. *In dien enigh geselle sulcker vuegghen strijtarigh viele op der cameren, oft die schietbergen, oft ter plaetsen daer men den voghel schieten sal, teghen eenen anderen geselle,*

dat hij bij den geselschappe hervonden wordt tot der oorsaecken uijt het geselschap gedaen woorde, waer uijt hij gedaen worden sal in dien hij bij gevalle van verbael injurie niet en sal gehoorsaem sijn, ende in effect naercomen t gene hem bij deken, raedtsmannen oft meesters geordonneert sijn sal, oft ingeval van oploop sonder bloedt te laeten, oft maeckende een zuijpende wonde, eer hij des geselschap ontslagen sal sijn, sal moeten betaelen ende opleggen ten minsten xxiiii stuijvers Brabants ende voort voldoen 't sij in gelde oft andersiens, int gene die voorschreven deken ende raedtsmannen ende meesters naer gelegentheijt des misbruijck ende honder discretie ordonneren sullen ende niettemin oock betaelen voor sijn aendeel allen costen der cameren tot dien dagh toe, ende oock sijn aendeel oft taxe in de costen der selver cameren ter saecken des lantjuwiels in dien daer eenigh opgesteld waere, welcke betaelinghe sal moeten dueren totten lesten jaer inclusive vant selve lantjuweels.

- 16. Ende opdat die guldebroeders hun spel des te stautmoediger exerceren mogen, in dien het gebeurde, d'welcke Godt verheuden wil, dat eenigh geselle sijn devoier gedaen hebbende van vast te roepen ende waerschauwen naer gewoonte voor den scheute, oft andersints op den schietraem schote, quetsde oft lempden eenigh man oft persoon, soo wie het waere, sonder argelist, sal van onsen ende ons dorps wegen des quijtt ende ontschuldigh sijn, insgelijcken van onnosel ongelucken oft hun eenige geschieden in henne kinderen deur waeter, vier oft diergelijcken, ons daer over die informatie gereserveert.*
- 17. Offer iemandt van onse broeders eenighen persoon beschoenke sonder consent van den gedeputeerden, sal verbeuren een cruijck biers, en offer eenighe penen van den genooden vielen, sal die selve t'sijnder last draghen ende betaelen sonder dissimulatie.*
- 18. Men sal op onsen cameren gheen recht useren oft malkanderen versoecken dan met onsen gewoonnelijcken camerrecht op pene van xx stuijvers Brabants ende een half pondt wasch ter kercken, ende dat in saecken die de caemer raecken.*
- 19. Niemandt en sal sigh wederspannigh maecken ten schietspele te trecken offer eenigh opgelett waer ter plaetsen ons geleghen ende van den gedeputeerden gecoren waer, op pene van xx stuijvers Brabants.*
- 20. Men sal oock geen coopmanschappen op der cameren oft tusschen die berghen hantieren ten waere van pijle oft boghe waer mede die broeders malkanderen gerieven moghen, sonder misbruijcken, op pene van een cruijck biers ende wie sigh daer tegens wederspannigh mackte, sal verbeuren x stuijvers Brabants, niettemin die cruijck biers te betaelen.*
- 21. Een ijegelijck van onse broeders in den eedt sijnde, sal meughen peijsibelijck die camer verlaeten naer sijn gelieven, midts betaelen xxx stuijvers Brabants met sijn colve, ende voorts al wat hij tot dien dagh inclues verbruijckt mocht hebben, soe wie daer teghen*

- rebel waer, sal verbeuren x stuijvers Brabants, het welck coninck, deken, raedtsmannen ende meesters niet geconsenteert en is ende voor het opcomen iii gulden Brabants.*
22. *Niemant en sal hoogher spelen oft schieten op der cameran oft tusschen die berghen als om eenen halfven stuijver Brabants, ten waere wij versocht worden van vremde schutters als dan soo hoogh ende ledigh als sij met malcanderen sullen vereenighen ende ordonneren op pene van een cruijck biers.*
 23. *Ofter eenighe potten oft gelaesen op der cameran oft tusschen de berghen gebroken worden, sullen dobbel tegens den naesten sitdagh gerestitueert worden deur hem diese gebroeken heeft, op pene van iii stuijvers Brabants, soe wie het selve moetwillich dede, sal verbeuren vi Brabants.*
 24. *Soe wie distraheert op sijnen colfdagh, ende absenteerden hem naerdemael het selve hem tijds geinsinueert waere, sal verbeuren xx stuijvers Brabants, niettemin sijn colf.*
 25. *Ieder guldebroeder sal sigh wachten van eenige ordonnanten op der cameran van den gedeputeerden geordonnert te verbrijden op pijn van v stuijvers Brabants.*
 26. *Sullen oock alle guldebroeders met malkanderen peijsibelijck hanteren ende sigh wachten den eenen den anderen voor sijn aensicht te slaen, op poene van eenen wech tot Ceulen ende ziegelende brieven van daer te remonstreren oft daer voor te betaelen xx stuijvers Brabants.*
 27. *Insgelijken sullen sich wachten van eenige oneerlijcke dinghen te doen, het waere door gulsicheijdt oft andersints ons broeders ontschaemelijck te verstinken, oft oock door eenige onbehoorlijckeijdt der naturen, 't welck onbehoorlijck is te verhaelen op poene van twee pont wasch, niettemin onder corectie.*
 28. *Niemant en sal oock eenige penen verswijghen welck hij weet verbruijckt te sijn, op poene van v stuijvers Brabants.*
 29. *Soo wie van den gedeputeerden gemaent sijnde, sal binnen vijftien daghen daer naer betaelen het welck hem gemaent wordt op pene van xii stuijvers Brabants.*
 30. *Niemandt en sal oock mogen mes trecken, 't sij door gramschap oft andersints, op pene van een half pondt wasch ter kercken ende xx stuijvers Brabants voor die compagnie.*
 31. *Sullen hun oock wachten van malckanderen moeder heeten toetegaen (?) oft van den satan te vermaenen, op poene van v stuijvers Brabants.*
 32. *Soe wie d'een den anderen aen sijn eer sprake, sal verbeuren eenen wech tot Ceulen oft daer voor te betaelen xx stuijvers Brabants ende ter kercken een pondt wasch nogh onder correctie.*
 33. *Een ieder sal sich wachten van eenighe onbehoorlijcke Eeden te doen ofte sweiren, 't sij bij dit sacrament oft andersints op pene van vi stuijvers Brabants.*
 34. *Men sal niemandt dringhen oft dwinghen tot eenighe droncken boven sijn gelieven te drincken, op pene van notoire molestatie oft drij stuijvers Brabants.*
-

35. *Niemandt en sal van den proeve tappen voor een ure naer den middagh, ende naer den achten op penen van x stuijvers Brabants niettemin te betaelen dat sij voor oft naer drincken.*
36. *Dese gulde oft broederschap sal altijdt sijn ende blijven int getal van xxv geeede broeders, ende niet hoogher.*

Son altesse serenissime electoralle, vu le present reglement et la supplique des maitres et regents de la confrérie de St. Sebastien de Donck, dependance de sa bonne ville de Herck, declare d'agreer, approuver et confirmer les points et article dudit reglement, s'en reservant l'interpretation, moderation ou revocation, donné au conseil de saditte altesse, à Liège ce 31 d'octobre 1718. Rosen.

Hubertus Raes, 1779.

Adres van de auteur:
Rijksarchief
Bampslaan 4
3500 Hasselt

Inventaris van archieven van het Rijkskamergerecht

In 1972 publiceerde P.L. Nève zijn lijvige studie over *Het Rijkskamergerecht en de Nederlanden. Competentie - territoire - archives* (Assen, 1972). Vanaf 1495 gold voor heel het gebied van het Heilig Roomse Rijk van de Duitse Natie de jurisdictie van het toen opgerichte Rijkskamergerecht. De Habsburgse Nederlanden verkregen in 1548 exemptie tegenover dat gerecht, maar het prinsbisdom Luik, het graafschap Loon en enkele vrije rijksheerlijkheden bleven als leden van de Westfaalse Kreits eraan onderworpen tot aan het einde van het Ancien Régime. In 1821 besloot de Bondsvergadering van de Duitse Bond tot de instelling van een archiefcommissie die een opdeling van het archief van het Rijkskamergerecht over de verschillende territoria moest organiseren. Het deel dat betrekking had op Belgische entiteiten en personen werd in 1856 overgedragen aan de Belgische autoriteiten en in het Rijksarchief in Luik ondergebracht. Daar is een deel van dit archief tijdens het von Rundstedt-offensief op 24 december 1944 door de inslag van een vliegende bom vernietigd. In 1949 zijn er nog 149 dossiers door Duitsland aan Luik overgemaakt en die betrekking hebben op de Duitstalige gebieden die in gevolge het Vredesverdrag van Versailles aan het Belgisch grondgebied werden toegevoegd.

P.L. Nève heeft nu een inventaris van die archieven gepubliceerd: “Een voorlopig overzicht van de procesdossiers van het voormalige Rijkskamergerecht, berustend in de Archives de l’État te Luik”, in: D. Heirbaut, X. Rousseaux & A. Wijffels (ed.), *Justitie- en rechtsgeschiedenis: een nieuwe onderzoeksgeneratie. Akten van het negentiende Belgisch-Nederlands Rechtshistorisch Colloquium (10-11-12 december 2008, UCL, Louvain-la-Neuve)*. Louvain-la-Neuve, 2009, blz. 353-370.